

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของพยานในคดีอาญา¹

อัญญา กลัดเจริญ²

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมคดีอาญา ถือเป็นคดีที่ต้องค้นหาความจริงด้วยการพิสูจน์ประจักษ์พยานหลักฐานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้การของพยานบุคคลในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากสำหรับการพิสูจน์การกระทำความผิด และการปกป้องผู้บริสุทธิ์ เนื่องจากมีผลกระทบต่อประชาชนเพราะเป็นกระบวนการวินิจฉัยข้อขัดแย้งของบุคคลในสังคมให้ได้รับความเป็นธรรม และก่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคม อีกทั้งยังเป็นสาระสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้หลักนิติธรรมซึ่งกระบวนการยุติธรรมปัจจุบันของไทยได้วิวัฒนาการไปจากอดีตหลายด้าน เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป และสามารถอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมายและเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ³ ดังนั้น ขั้นตอนสำคัญในกระบวนการยุติธรรม คือขั้นตอนในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยอาศัยพยานหลักฐานต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ และเมื่อพยานหลักฐาน ถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินคดีอาญา พยานหลักฐาน และการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา จึงถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากเช่นกัน แต่เนื่องจากพยานหลักฐานมีหลายประเภททั้งพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งพยานที่มีความน่าเชื่อถือที่สุด คือ พยานบุคคล เนื่องจากเป็นพยานที่สามารถยืนยันความผิดของผู้กระทำความผิดได้มากที่สุด โดยเฉพาะประจักษ์พยานซึ่งเป็นพยานที่รู้เห็นเหตุการณ์และสามารถอธิบายเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นและพบเห็นได้ดีกว่าพยานหลักฐานประเภทอื่น ด้วยเหตุนี้ พยานบุคคลจึงมีส่วนสำคัญยิ่งในการพิจารณาคดีอาญา เพราะเป็นผู้ให้ข้อเท็จจริงที่ตนรู้เห็นมาต่อศาล อันจะทำให้ปัญหา ต่างๆ ในคดีกระจ่างชัดนำมาสู่การวินิจฉัยที่ถูกต้อง สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดและปล่อยผู้บริสุทธิ์ให้ได้รับอิสรภาพโดยเร็ว จึงอาจกล่าวได้ว่าพยานบุคคลเป็นผู้ผดุงความยุติธรรมให้เกิดในสังคม แต่ปัจจุบันพยานบุคคลยังไม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ทั้งที่รัฐต้องการประโยชน์จากพยานในการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษเป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม⁴

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของพยานในคดีอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกลี สิริพิฑูร และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ฐาตุร ศิริยุทธ์วัฒนา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทรัตน์ เตชะมา

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³สัจจวัฒน์ เรื่องกฎหมายอาญา, “แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมไทยสมัยโบราณ,” วารสารนิติศาสตร์และสังคมศาสตร์ 6, 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2565): 234.

⁴สุทธิชัย หล่อตระกูล, “ปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546,” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; ว.มร. 4, 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2553): 47.

แต่กลับพบว่า ในการดำเนินคดีอาญาส่วนใหญ่พยานบุคคลมักไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากเกรงกลัวต่ออิทธิพลที่จะมีต่อความปลอดภัย เช่น การถูกข่มขู่ คุกคาม เป็นต้น ในบางคดีพยานกลับต้องตกอยู่ในฐานะเหยื่ออาชญากรรมหรือเป็นผู้เสียหายเสียเอง ซึ่งทำให้กระบวนการยุติธรรมจึงไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ด้วยเหตุนี้ พยานบุคคลเป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่ง การดำเนินคดีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาที่เพื่อพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จึงจำเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐต้องกำหนดมาตรการในการคุ้มครองความปลอดภัยพยานในคดีอาญาไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244 ที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญา ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคุ้มครองพยาน สังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เพื่อเป็นเกราะในการคุ้มกันประชาชนให้พ้นจากภัยคุกคามจากกลุ่มผู้มีอิทธิพล และอำนาจมืดที่ไม่ยุติธรรม แต่ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว การคุ้มครองพยานในคดีอาญาจึงต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ฉบับเดียว โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายประสงค์ให้มีการบูรณาการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน ซึ่งแต่ละหน่วยงานต้องไปออกกฎระเบียบภายในหน่วยงานตามภารกิจของแต่ละหน่วยงานเพื่อรองรับการดำเนินการคุ้มครองพยานตามกฎหมายฉบับนี้⁵

โดยทั่วไปมาตรการในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ มาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ ซึ่งมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน ตามมาตรา 6 ได้กำหนดไว้ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย และการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ โดยให้พิจารณาตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้กรณีที่เป็นพยานหรือผู้เกี่ยวข้องอาจร้องขอให้เจ้าพนักงานตำรวจให้ความคุ้มครองได้ตามความจำเป็น อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตาม ในการให้ความคุ้มครองต้องได้รับความยินยอมจากพยานเสมอ นอกจากนี้ กรณีสามี ภริยา บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือผู้ที่ใกล้ชิดกับพยานพยานอาจร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณาให้การคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปนี้แก่บุคคลดังกล่าวได้ ตามที่เห็นสมควรแต่บุคคลเหล่านี้จะต้องให้ความยินยอมให้มีการใช้มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานแก่ตนด้วย⁶ และหากกรณีอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีคำสั่ง

⁵พณิดา สมบูรณ์ และตะวัน เดชภักดีนมงคล, “การศึกษาการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546,” วารสารวิจัยวิชาการ 5, 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2565): 165.

⁶วีระ พงษ์ บุญโญภาส และคณะ, การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยาน คุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546, เอกสารประกอบการสัมมนา, 2546, หน้า 10-12.

ไม่รับคำร้อง หากผู้ได้รับคำสั่งไม่พอใจ ก็มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้น โดยยื่นอุทธรณ์ได้ที่ศาลยุติธรรมชั้นต้น ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

“มาตรการพิเศษ” ในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา เป็นมาตรการคุ้มครองที่ยกระดับความสำคัญของการคุ้มครองความปลอดภัยให้กับพยาน โดยคดีที่จะร้องขอรับการคุ้มครองจะต้องเป็นคดี ตามที่กฎหมายคุ้มครองพยานกำหนดไว้ และต้องพิจารณาถึงความร้ายแรงแห่งคดีและการกระทำผิด ที่มีลักษณะเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายอาชญากรรม กระบอบต่อความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงแห่งรัฐ⁷

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของพยานในคดีอาญา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวกับพยานในคดีอาญา ตลอดจนเพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับพยานในคดีอาญา ซึ่งจากศึกษาพบว่า ตั้งแต่ในอดีตที่ผ่านมาการคุ้มครองพยานไม่ได้รับความสนใจจากรัฐและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยเท่าที่ควร ทำให้พยานหลายคนไม่ประสงค์จะเข้ามาให้การหรือเป็นพยานในคดีอาญาเนื่องจากห่วงความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของตน และครอบครัวพยานบางคนมีฐานะยากจน อีกทั้งปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการเดินทาง นอกจากนี้ประสบปัญหาเกี่ยวกับการถูกข่มขู่ ทำร้ายร่างกาย หรือประทุษร้ายจนถึงแก่ชีวิต ส่งผลให้พยานหลายคนที่รู้เห็นเหตุการณ์ในการกระทำความผิดไม่กล้าเข้ามาให้การเป็นพยาน แม้ว่าในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกมาให้การ และหากขัดขืนหมายเรียกก็อาจถูกออกหมายจับ หรือต้องได้รับโทษทางอาญา ถึงแม้ว่ากระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจะมีสำนักงานคุ้มครองพยานเป็นหน่วยงานกลางในการรับรองสิทธิและคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานในคดีอาญาแต่จากสถิติการร้องขอของพยานเมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่สามารถขอคุ้มครองตามมาตรการพิเศษแล้ว ที่ร้องขอความคุ้มครองยังคงมีจำนวนไม่มากนัก ทั้งนี้ พยานบุคคลจำนวนมากไม่ยินยอมเป็นพยาน เนื่องจากสาเหตุหลายประการ คือ กลัวเสียเวลา เกรงกลัวอิทธิพลไม่มั่นใจในความสะดวกความปลอดภัย และที่สำคัญที่สุดคือ พยานมีทัศนคติไม่ดีต่อกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งกระบวนการในการรับรองสิทธิ และการปฏิบัติภารกิจการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติและการปฏิบัติงานแบบบูรณาการประสานความร่วมมือยังไม่มีเหมาะสม รวมทั้งการมีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 เกิดปัญหาในการบังคับใช้ในบางประการ เนื่องด้วยทุกวันนี้พยานยังไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร ทั้งที่พยานมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพิสูจน์ความจริงในทางอรรถคดี เป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรม

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้จะให้สิทธิแก่พยานไว้หลากหลาย และมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบทั้งตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ตาม แต่ในทางความเป็นจริงกลับพบว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ยังไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้แก่พยานได้ ทั้งรูปแบบ

⁷กระทรวงยุติธรรม, การคุ้มครองพยานในคดีอาญา [Online], Available URL: <https://justicechannel.org/government-services/การคุ้มครองพยานในคดีอาญา>, 2565 (สิงหาคม 30).

และวิธีการต่าง ๆ ในการคุ้มครอง การให้สิทธิแก่พยาน ขั้นตอนในการปฏิบัติต่อพยาน ค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายที่พยานได้รับยังไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์และสภาวะทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ด้วยสาเหตุเหล่านี้ทำให้ผู้ศึกษาเล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและได้ทำการศึกษาปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการสอบปากคำพยานบุคคลในชั้นพนักงานสอบสวนในคดีอาญา

โดยทั่วไปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ภายหลังจากเมื่อมีผู้แจ้งความร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาต่อพนักงานสอบสวนแล้ว ขั้นตอนสำคัญในการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเพื่อรวบรวมหลักฐานที่สมบูรณ์นั้นคือ “การสอบปากคำพยาน” ซึ่งกฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในออกหมายเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใดมาให้อัยคำ (พยาน) ที่อาจเป็นประโยชน์แก่คดีมาตามเวลาและสถานที่ตามหมาย (มาตรา 133) หากบุคคลดังกล่าวไม่มาให้ถ้อยคำตามหมายเรียกดังกล่าวนี้ ต้องระหว่างโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท (มาตรา 168 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2560) ซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาในมาตรา 168 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลโดยใช้กฎหมายมาใช้บังคับให้เป็นหน้าที่ทั่วไปโดยไม่มีเงื่อนไขหรือข้อยกเว้นในเหตุแห่งลักษณะคดีเพื่อให้สิทธิแก่พยานเพื่อจะมาหรือไม่มาให้ถ้อยคำตามหมายเรียกดังกล่าวได้ จึงเป็นเหตุทำให้เป็นหน้าที่ของพยานจะต้องมาให้ถ้อยคำทุกคดีโดยไม่มีข้อยกเว้น หากไม่มาจะต้องระวางโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งขัดกับหลักสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่กฎหมายให้สิทธิและเสรีภาพที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถได้รับความปลอดภัยเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนและพัฒนาระบบการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรเพิ่มเติม วรรคสอง มาตรา 168 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เป็น “ตามความในวรรคหนึ่ง หากความผิดนั้นต้องโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไปและต้องกระทำโดยเคร่งครัด”

ทั้งนี้ การที่ผู้ศึกษาเพิ่มข้อยกเว้นใน วรรคสอง เข้าไป ด้วยเหตุเพราะเพื่อเพิ่มสิทธิแก่พยานที่ไม่ต้องมาให้ถ้อยคำแก่พนักงานสอบสวนตามหมายเรียกทุกคดี และลดขั้นตอนการทำงานของพนักงานสอบสวน ประกอบกับในปัจจุบันการคุ้มครองสิทธิของพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ยังไม่มีการคุ้มครองที่พอให้พยานมีความมั่นใจในความปลอดภัยของตนให้สมดังที่กฎหมายให้พลเมืองมีหน้าที่สนับสนุนงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการเข้ามาเป็นพยานดังเช่น กฎหมายของประเทศประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส ที่ให้เป็นหน้าที่แก่รัฐในการให้การคุ้มครองพยานในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองพยานในเรื่องความปลอดภัย และการปฏิบัติแก่พยานที่เหมาะสมตั้งแต่ก่อนเริ่มที่จะเข้ามาเป็นพยาน ไปจนถึงหลังจากการเข้ามาเป็นพยานในคดีอาญา ซึ่งจะแตกต่างจากของไทยที่ให้เป็นหน้าที่แก่พลเมืองในการเข้ามาสนับสนุนงานกระบวนการยุติธรรมแต่กลับเป็นสิทธิแก่รับในการคุ้มครองพยาน ดังจะเห็นได้จากมาตรการต่าง ๆ ตามกฎหมายยังให้สิทธิแก่รัฐไม่ใช่เป็นหน้าที่ของรัฐในการพิจารณาว่ามีเหตุแห่งการคุ้มครองพยานหรือไม่ ดังนั้น หากกฎหมายกำหนดให้พยานมีหน้าที่ที่จะต้องมาให้ถ้อยคำทุกคดี ในทางกลับกันรัฐจะต้องมีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานทุกกรณีด้วย ดังนั้นหากรัฐไม่มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานทุกคดี สิทธิของพยานจะต้องอยู่ในข้อยกเว้นในคดีที่สำคัญเท่านั้นที่จะมาให้ถ้อยคำแก่พนักงานสอบสวน ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า ฐานความผิดโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไปพยานจะต้องมีหน้าที่

ในการมาให้ถ้อยคำถือว่าเหมาะสมแล้ว เพื่อไม่จำกัดสิทธิพยานเกินความจำเป็นมากเกินไปในการใช้สิทธิในฐานะพยาน

2. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของพยานบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสม

เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จัดตั้งขึ้นตามวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้รับสิทธิในหลายๆ ด้าน ซึ่งตามมาตรา 244 นั้น รัฐธรรมนูญ ได้บัญญัติให้มีการรองรับสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับการคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม⁸ โดยกำหนดให้สำนักงานคุ้มครองพยานกระทรวงยุติธรรมให้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ว่าด้วยเรื่องการคุ้มครองพยาน ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน เมื่อพิจารณาแล้วกลับพบว่า กฎหมายว่าด้วยเรื่องการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพยาน ยังไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดหรือในหมวดใดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กล่าวถึงรายละเอียดไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องมีหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขอะไรบ้างที่จะต้องปฏิบัติกับพยานในชั้นสอบสวนหรือในศาล จนเป็นเหตุทำให้พยานต้องปะปนอยู่กับบุคคลสำคัญในกระบวนการพิจารณาจนเกิดเหตุแห่งการเผชิญหน้า ซึ่งเป็นเหตุที่ไม่สมควรเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นการได้มาซึ่งพยานบุคคลจึงจะต้องคำนึงถึงความสำคัญด้านแรงจูงใจในทางปฏิบัติเพื่อจะเป็นแนวทางในการสร้างเสริมจิตสำนึกให้ประชาชนให้มีความรับผิดชอบร่วมกันต่อสังคมด้วยการทำหน้าที่พลเมืองดีที่คอยช่วยเหลือให้การสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้ประชาชนรู้สึกว่ารัฐและบุคคลอื่นเห็นคุณค่าและความสำคัญเพื่อให้พยานได้รับความคุ้มครองอย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จะต้องบัญญัติให้การรับรองคุ้มครองว่าด้วยเรื่องการปฏิบัติที่เหมาะสมไม่ว่าจะเป็น ด้านให้คำแนะนำทั่วไป ด้านสถานที่ห้องพักพยานที่เหมาะสม ด้านการรับรองที่สิทธิของเจ้าหน้าที่ ด้านคำพูดที่สุภาพของเจ้าหน้าที่ และจัดให้มีทนายให้คำปรึกษา ก่อนให้ถ้อยคำหรือเบิกความ ทั้งนี้ เพื่อกระบวนการยุติธรรมให้เกิดประสิทธิภาพและไม่เป็นอุปสรรคด้านความยุติธรรมทางอาญา

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรเพิ่มเติม ว่าด้วยหมวด การปฏิบัติต่อพยานที่เหมาะสม แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยมีลักษณะรายละเอียดที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. สถานที่ที่เหมาะสม โดยแยกสถานที่อย่างชัดเจนกับบุคคลทางคดีกับอีกฝ่ายทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นศาล ระหว่างฝ่ายโจทก์และจำเลย หรือพยาน เพื่อไม่ต้องไปปะปนกับบุคคลสำคัญในทางคดีกับอีกฝ่าย หากมีการแยกสัดส่วนเป็นการเฉพาะจะง่ายต่อการสอบสวนหรือเบิกความ
2. ต้องจัดให้มีที่ปรึกษาด้านกฎหมายก่อนให้ถ้อยคำและก่อนเบิกความ เพื่อจะทำให้พยานมีแนวทางในการให้ถ้อยคำที่จำเป็นถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อคดี

⁸อริยพร โพธิ์โส, “การคุ้มครองพยานบุคคลในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลไทย,” *มูลนิธิ* 10, 2 (มีนาคม-เมษายน 2556): 141.

3. เมื่อเสร็จภารกิจในการเป็นพยานแล้ว จะรีบพาตัวพยานออกไปเพื่อไม่ให้อยู่ในภาวะที่ต้องเผชิญหน้าหรือทำหน้าที่อื่นใดโดยไม่จำเป็นสำหรับพยานเอง เพื่อไม่ให้เกิดความกลัวจนกลับใจให้การที่ไม่เป็นประโยชน์ในทางคดีได้

4. กำหนดให้เมื่อพยานร้องขอเจ้าหน้าที่ต้องแจ้งแก่นายจ้างของพยานให้ทราบถึงความจำเป็นในการต้องขาดงานในช่วงที่พยานต้องมาให้ปากคำหรือเบิกความ เพื่อพยานไม่ต้องกังวลใจจนทำหน้าที่ในฐานะพยานได้อย่างเต็มที่

5. กำหนดเกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐานชั่วคราวยานพาหนะในการรับส่งพยาน ที่จอดรถ การดูแลบุตร ให้แก่พยานในเวลาที่ต้องมาให้ปากคำหรือเบิกความ รวมทั้งจัดหาถ้ำ หรือจัดให้มีการรักษาความปลอดภัยให้แก่พยานในขณะเดินทางมาให้ปากคำ หรือเบิกความ เพื่อความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่และตัวพยานเอง

6. หากจำเป็นอัยการควรแจ้งให้ศาลทราบถึงระดับความเสี่ยงและที่มาของภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่พยานให้ศาลทราบ หรือในกรณีที่รอให้ปากคำ หรือเบิกความ เพื่อให้รัฐตระหนักในความปลอดภัยและสามารถปฏิบัติต่อตัวพยานได้อย่างเหมาะสม

7. รายงานสถานะหรือความคืบหน้าของคดีอย่างต่อเนื่องให้พยานได้รับทราบเพื่อเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติตนในระหว่างที่ตนเป็นพยาน

การที่กฎหมายกำหนดวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับพยานที่จัดเจนพยานจะได้รับสิทธิอย่างสมเทียมในฐานะที่มีบุญคุณต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รัฐจะต้องมีหน้าที่จัดทำและมีความสำคัญยิ่งที่ต้องปฏิบัติ เช่นเดียวกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้ความสำคัญแก่พยานตั้งแต่ก่อนการเข้ามาเป็นพยานไปจนถึงการคุ้มครองและช่วยเหลือพยานหลังการเป็นพยาน ด้วยเหตุผลเพราะเพื่อให้พยานได้มีความไว้วางใจต่อความปลอดภัยในทุกรูปแบบตั้งแต่การปฏิบัติก่อน ระหว่าง และหลังการเป็นพยานที่จะทำหน้าที่ในฐานะพยานในคดีดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งที่ตระหนักถึงความสำคัญในการผลักดันสนับสนุนให้กับองค์กรของรัฐให้บรรลุเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ในกระบวนการยุติธรรมให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างสูงสุด

3. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยของพยาน

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ว่าด้วย หลักเกณฑ์ตามมาตราในการคุ้มครองพยานว่าด้วยเรื่องความปลอดภัยในคดีอาญาทั้ง 2 กรณีดังกล่าวนี้กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ปกครองนั้นคือ รัฐในการกำหนดว่าจะใช้มาตรการคุ้มครองด้านความปลอดภัยแก่พยาน ซึ่งโดยหลักการคุ้มครองรัฐจะต้องมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลพลเมือง กล่าวคือ รัฐมีหน้าที่ที่ต้องดำเนินการดูแลและจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ ให้กับประชาชนตามมาตรการพื้นฐานที่รัฐควรจะทำให้กับประชาชนตามหลักความจำเป็นซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 6 วรรคหนึ่ง เป็น“ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มี

อำนาจฟ้องคดีอาญาศาลหรือสำนักงานคุ้มครองพยานแล้วแต่กรณีต้องจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควรหรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอและในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็นทั้งนี้ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย”

มาตรา 7 เป็น “ในกรณีที่สามมีภริยาผู้บุพการีผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณามาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม”

มาตรา 9 วรรคหนึ่ง เป็น “เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัยพยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อง พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาหรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานทั้งนี้ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย

มาตรา 11 เป็น “ในกรณีที่สามมีภริยาผู้บุพการีผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม”

โดยผู้ศึกษาได้ค้นตอนในกระบวนการพิจารณาในหมวด 1 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ว่าด้วยมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน ตามมาตรา 6 และมาตรา 7 ในกรณีที่ต้องร้องขอออกไป เพื่อให้เป็นหน้าที่ของรัฐจะต้องกระทำหากเกิดเหตุแห่งในกรณีที่พยาน และสามมีภริยาผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน อาจไม่ได้รับความปลอดภัย เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดให้สมกับการทำหน้าที่ของพยานในฐานะพลเมืองของรัฐที่จะต้องมีหน้าที่ตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ส่วนในตามมาตรา 9 และ มาตรา 11 ผู้ศึกษาได้คัดอำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายเพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานออกไป ทั้งนี้เพื่อให้พยาน และบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับพยานได้ใช้สิทธิในการคุ้มครองด้านความปลอดภัยที่เข้าถึงง่ายและจัดขั้นตอนที่เป็นอุปสรรคไม่จำเป็นออกไป เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับที่เกิดประโยชน์แก่ตัวพยานและบุคคลที่ใกล้ชิดมากที่สุดและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและเกิดแรงจูงใจให้กับพยานได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญาให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองพยานแล้ว พยานจะได้รับการคุ้มครองอย่างทุกรูปแบบในฐานะที่พลเมืองมีหน้าที่ในการสนับสนุนงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ถือว่าพยานบุคคลมีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดตามวัตถุประสงค์แห่งรัฐ นอกจากนี้ การที่กฎหมายกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองแก่พยานแล้วรัฐสามารถพิจารณาได้เองว่าจะใช้มาตรการคุ้มครองทั่วไปหรือ

มาตรการพิเศษตามลักษณะแห่งคดีตามที่รัฐเห็นสมควรและเหมาะสมได้ ซึ่งเป็นผลดีทั้งพยานและเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เกิดผลสูงสุดตามวัตถุประสงค์แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงยุติธรรม, การคุ้มครองพยานในคดีอาญา [Online], Available URL: <https://justicechannel.org/government-services/การคุ้มครองพยานในคดีอาญา>, 2565 (สิงหาคม 30).

พนิดา สมบูรณ์ และตะวัน เดชภักดีนมงคล, “การศึกษาการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546,” วารสารวิจัยวิชาการ 5, 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2565): 165.

วีระ พงษ์ บุญโญภาส และคณะ, การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยานคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546, เอกสารประกอบการสัมมนา, 2546, หน้า 10-12.

สัจจวัฒน์ เรืองกาญจน์กุล, “แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมไทยสมัยโบราณ,” วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น 6, 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2565): 234.

สุทธิชัย หล่อตระกูล, “ปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546,” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; ว.มร. 4, 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2553): 47.

อริยพร โพธิ์โส, “การคุ้มครองพยานบุคคลในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลไทย,” จุลนิติ 10, 2 (มีนาคม-เมษายน 2556): 141.